

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

LIII. ÉVFOLYAM
10. SZÁM

BUDAPEST, 1940.
OKTÓBER

A történelem hatalmas erői tovább folytatják igazságszolgáltató munkájukat. Erdély északi része és az áldott Székelyföld is visszatért a drága anyai földhöz. Véget ért az ember-telen rabság! Határtalan örömmel, túláradó, boldog szívvel köszöntjük felszabadult testvéreinket! Köszöntünk minden oktatót, szívünk szerint köszöntjük a tanítónéveléssel foglalkozó testvérintézeteket, tanárokat és ifjúságot egyféleképpen! A nemzet jövője nem kis mértékben azon múlik, hogy az iskolák miképp teljesítik kötelességüket. A hazanagyobbodás boldogító valóságát fokozott munkával akarjuk meghálálni és szolgálni. Annnyival is inkább, mert mélységes a meggyőződésünk, hogy még nem történt meg minden, és hogy csak megfeszített munka, tökéletes szervezettség, mindent feláldozni kész elszántság adhatják vissza drága hazánk eredeti nagyságát!

A német akadémiai tanítóképzés.

— Negyedik közlemény —

4. A Pedagógiai Akadémiáknak a tudományos-elméleti feladatok mellett gyakorlati hivatásuk is volt, és e kettőnek szerves egysége adta negyedik jellegzetességüket. Nemcsak az egyes tárgyak között igyekeztek a tanárok összhangot teremteni, hanem az elmélet és gyakorlat között is. Ezt úgy akarták biztosítani, hogy a hallgatók gyakorlati kiképzésében részt vettek. Az a tanár, aki valamelyik tantárgynak módszerét tanította, ugyanabból a tárgyból a gyakorlati kiképzést is vezette. Hasonló megfontolásból vett részt a neveléstudományi tárgyak és a pszichológia professzora is.

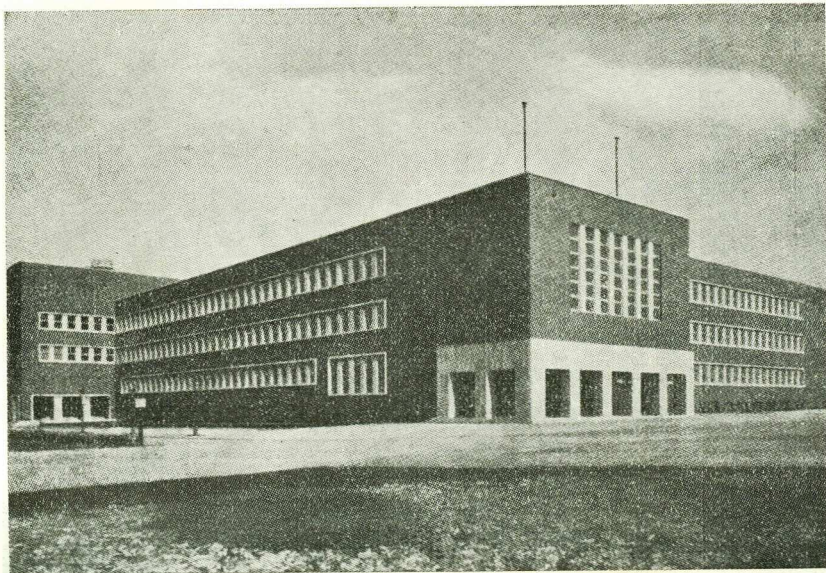
A gyakorlati kiképzés a városnak arra a célra kiszemelt elemi iskoláiban (Akademieschule) folyt. A régi értelemben vett gyakorlóiskolák szervezését az Emlékirat nem látta helyesnek, takarékosági okból meg kívánatosnak. A régi, a tanítóképző-intézetek épületében elhelyezett gyakorlóiskolák „minta-iskolák” voltak, és

ezek megfigyeléséből a jelöltek hamis képet kaptak az „igazi” népiskoláról. Megszervezésük, elhelyezésük és fenntartásuk nagyon megterhelte volna az akadémiák költségvetését, aminek elkerülése pedig az újjárendezés egyik lényeges szempontja volt. S a mellett korlátozott osztályaik miatt nem nyújthattak volna elég gyakorlási alkalmat a népes akadémiai évfolyamoknak. Az intenzív gyakorlati kiképzés 30, sőt annál is több népiskolai osztályt kívánt. Az „Akademieschule” tanítói a tanári testület külső tagjai voltak. Évente többször értekezletre gyűltek össze, hogy az egyöntetű eljárás útjait egyengessék. A kiképzésben való részvételükért külön tiszteletdíjban, majd előléptetésben részesültek. Gyakorlóiskolai tanító az lehetett, aki érdemeinél fogva arra meghívást kapott és azt elfogadta. Felügyelet tekintetében a gyakorlóisk. tanítók külön tanfelügyelő alá tartoztak. Ez a tanfelügyelő a tanári testületnek tagja és az akadémiának előadója volt.

A gyakorlati kiképzés hospitálásokból, iskolákban való segédkezésből (Schulhelferzeit), az „Akademieschule”-ban, a város iskoláiban (Stadtpraktikum) és a vidéken (Aussenpraktikum) tartott tanítási gyakorlatokból és a hozzájuk fűződő megbeszélésekből állott.

A kiképzés hospitálásokkal indult. A I. szemeszter hallgatói csoportokra oszolva a pedagógia és pszichológia tanárainak vezetésével jártak az „Akademieschule”-ba, majd a város különböző negyedeiben elhelyezett iskolákba megfigyeléseket tenni. Az iskolák mellett kisdédovókat, napközi otthonokat, gyógypedagógiai intézeteket, stb. is meglátogattak. Az előírt heti 3 órát rendszerint egy nap délelőttjére tették, hogy így időt nyerjenek az alaposabb megfigyelésre. A 2 órás szemlélődést 1 órás megbeszélés követte. Az I. félév végén, az akadémiai szünetben, 4 hetes kötelező iskolai segédkezésben vettek részt. Az iskolát, osztályt, tanítót, aki mellett a jelölt segédkezni akart, maga választotta. Helytelen választás esetén, amit a tanfelügyelő bírált felül, az akadémia ajánlott más tanítót. A segédkezési idő alatt a jelölt együtt volt a népiskolai tanulókkal, játszott, foglalkozott velük. Előkészítette a tanítási órát, dolgozatokat javított. Közvetlen szemlélet alapján betekintést nyert a tanító munkájába, az iskola és a tanító egész életébe, és ennek nyomán önvizsgálatot tarthatott. Felvethette magában a kérdést: alkalmas vagyok-e néptanítónak? Ha lelkiismerete nem-mel felelt, volt még ideje más pályára lépni.

A II. szemeszterben az iskolalátogatások a népiskolai tárgyak módszertanának tárgyalásával voltak kapcsolatosak, külön órát ezért nem is szánt nekik az irányító óraterv. A III. szemeszterben kezdődtek a gyakorlati tanítások és két félévig tartottak. Színhelyük az „Akademieschule”, a város iskolái voltak. A kivétel szempontjából 2 módot tudunk megkülönböztetni. A III. szemeszterben legtöbbször úgy jártak el, hogy 3 jelöltből álló csoportokra bíztak 1 hónapi időtartamra egy egész osztályt. Az egyik hallgató a humanus, a másik a reális, a harmadik az ügyességi tárgyakat taní-

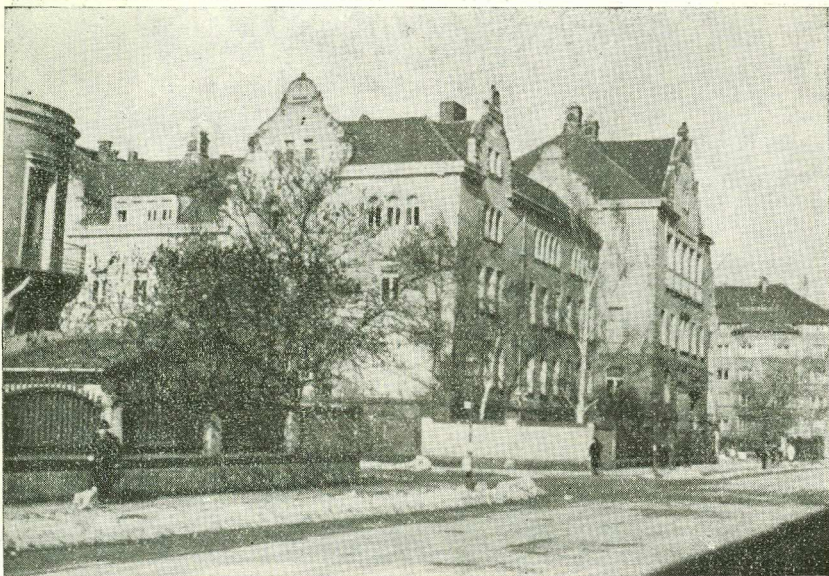

A dortmundi Tanítóképző Főiskola

totta. Majd kicserélték a tárgyakat egymás között. Ennek a mód-
nak „Vollpraktikum“ volt a neve. Ez idő alatt mintegy 40 órát
tanított mindegyik jelölt, s a mellett bő alkalma nyílt, hogy a
sokat hangoztatott önállósággal, kezdeményezéssel élhessen. A váz-
latszerű tervezeteket az osztálytanító nézte át. Ő adta a szüksé-
ges útbaigazításokat is. A legtöbb tanítást a szaktanár, az alsó
osztályokban a pedagógia tanára is meghallgatta és megtette ész-
revételeit.

A gyakorlati kiképzés másik módját rendszerint a IV. sze-
meszter folyamán alkalmazták. Ilyenkor csak a tanulmányi rend-
nek erre a célra kijelölt óráit használták fel. Az egész féléven át
tanítottak a jelöltek, úgy azonban, hogy a 3 csoportra osztott tan-
tárgyakat 2 hónaponként váltogatták. Az egyes tantárgyakban az
illetékes szaktanárok vezették a csoportokat. Ők készítették elő
a jelölteket és ők is bírálták meg azokat a tanításon jelen levő cso-
port tagjaival együtt. Amíg az első mód főleg bő tanítási lehetősé-
get nyújtott, valamint alkalmat a folytatólagos tanításokban való
gyakorlásra és az önállósággal járó értékes tapasztalatok gyűjté-
sére, addig a másik mód a rendszeres vezetés előnyeit juttatta
érvényre.

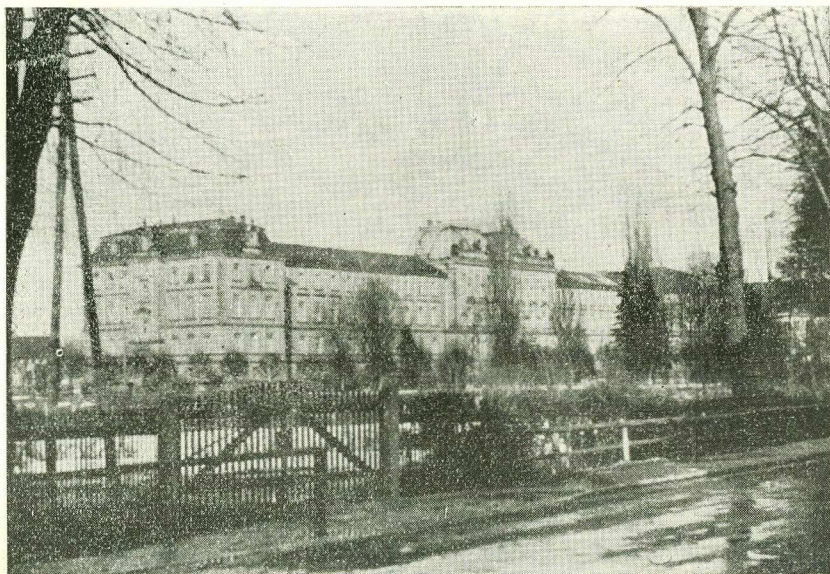
A város iskoláiban tartott belső praktikumot a III. szemeszter
végén az akadémiai szünetben tartott külső gyakorlatok, az ú. n.
„Aussen“- vagy „Landschulpraktikum“ egészítette ki. Ekkor a hall-
gatók tanáraikkal együtt vidékre mentek ki és kevésbé osztott
falusi iskolákban folytatták a tanításban való gyakorlást. A taní-
táson kívül tanulmányozták a vidéket és népét, annak gazdasági,

Tanítóképző Főiskola Lipcsében

szociális, kulturális viszonyait. Szülőföldismereti adatokat gyűjtöttek, hogy elkészíthessék a praktikum végén benyújtandó beszámolót. A külső gyakorlatok nem voltak egységesen tervezve. Sok helyen kirándulások keretében oldották meg a kérdést. Másutt diákszállókban (Jugendherberge) helyezték el a jelölteket a gyakorlatok tartamára. Több tanár is velük lakott. Akik pedig nem laktak ott, autón vagy motorkerékpáron keresték fel reggelenként azokat az iskolákat, ahol a jelöltek tanítottak. A hallei és még több más akadémia hallgatósága a legalkalmasabbnak kinálkozó helyen tábort ütött és ott élt tanáraival együtt életközösségben. Innen jártak aztán reggelenként hármasával, négyesével a kijelölt iskolákba. Ki gyalog, ki kerékpárral tette meg az utat. A kerékpárosok sokszor 8—10 km-nyire is eltávolodtak a tábor helyétől. A külső praktikumra kijelölt 2—3 hét alatt határozott napirend szerint éltek, amely bő alkalmat nyújtott a nyári táborozás előnyének kihasználására is. A délelőtti munkával telt el, a délután legnagyobb része a szórakozásé volt, csak estefelé gyűltek ismét össze, hogy az aznapi tanításokat megbeszéljék és előkészüljenek a következő nap tanításaira, gyűjtő munkájára. Az előkészületet a tábor kézikönyvtára és szemléltetési eszközgyűjteménye segítette elő. Időt kerítettek arra is, hogy résztvegyenek szülői értekezleteken, tanítói gyűléseken, ünnepeken, népművelési előadásokon és hogy ilyeneket maguk is rendezzenek.

A külső praktikum legértékesebb eredményét a falusi tanító életének, munkájának és iskolájának megismerésében kell látnunk, valamint abban a kölcsönhatásban, amit az újszellemű, rugalmas

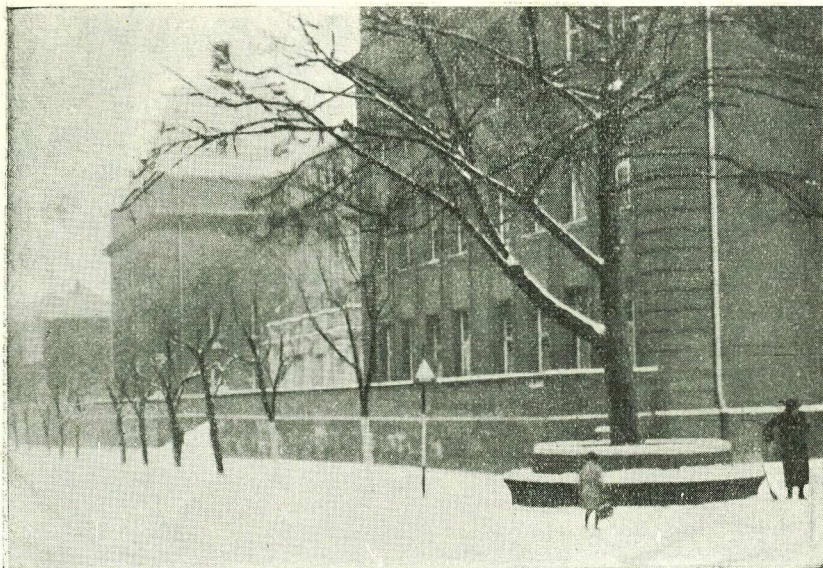

Bayreuth Tanítóképző Főiskolája

ifjú nemzedék a konzervativizmusra hajló idősebb tanítóságra, és viszont az élettapasztalattal, bölcseséggel rendelkező idősebb nemzedék az ifjú hévtől elragadott fiatal tanítógenerációra gyakorolt. Azt az eredményt azonban, amit a provincia népe életének, gazdasági, szociális, kulturális és egyéb viszonyainak tanulmányozása terén értek el a jelöltek, erősen túlbecsülték. Az igaz megismeréshez, a népi élet problémáinak felismeréséhez, ezek gyökerének felleléséhez több időre és főleg a néppel való együttélésre lett volna szükségük a nagyobbára városban, nagyvárosi környezetben felnőtt ifjaknak.

5. A Pedagógiai Akadémiák ötödik jellegzetes vonását a *nevelésben*, mint legfőbb feladatban kell megjelölnünk. Tisztában voltak a németek is azzal az igazsággal, hogy néptanítónak, népnevelővé nem annyira tanítani, mint inkább nevelni kell. A pedagógiai iskolázás, az értelmi képzés nem elegendő a tanítói lelkület megformálásához, ahhoz az érzelmi és akarati élet kiművelése is szükséges. Pestalozzi-természetű nevelőket akartak, s ezért az egyoldalú értelmi képzés helyett a jellemnevelést állították előtérbe. Túlzott reményeket azonban nem fűztek a várható eredményhez. Jól tudták, hogy ilyen természet elsősorban isteni ajándék, de céltudatos neveléssel sokat gondoltak elérhetőnek.

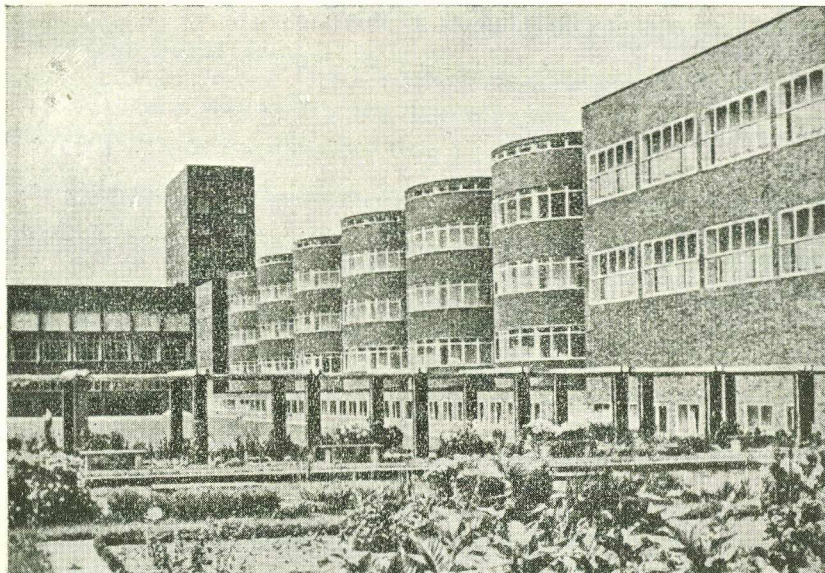
Kerschensteiner Gy. és Spranger E. hatására az akadémiaiak a szociális típusú tanító kiképzését vették célba, aki nemcsak az iskolában, mint tanító állja meg a helyét, hanem szolgálati, általános emberi és polgári magatartásával, viselkedésével, sőt egész életével a nép nevelője; aki a közösség szolgálatára kész és al-

A darmstadti Tanítóképző Főiskola

kalmas és érzi a felelősséget az állammal, néppel és egyházzal szemben. De miféle eszközökkel lehet ilyen szociális beállítottságú, zárt személyiséget nevelni, vetődött fel önként a kérdés? A tanárok és tanítványok közti érintkezésmóddal, a köztük létrejött munkaközösséggel, a jól kialakított közösségi élettel (Gemeinschaftsleben), az egységes, zárt világszemléleti alapon megrajzolt hivatás-ideállal, volt reá a felelet. Már a hallgatókkal való érintkezési móddal olyan légkört igyekeztek az akadémiai tanárok teremteni, amelytől a hallgatók a szociális magatartás ösélélményét nyerték és amely az áldásos együttműködést, a munkaközösség, életközösség kialakulását elősegítette. A munkaközösségben többé nem a tanár állt szemben a tanítvánnyal, hanem a mester a tanítvánnyal, az idősebb, tapasztaltabb barát a fiatalabbal, s nem a tantárgy, a tudomány kapcsolta őket össze, hanem a legszemélyesebb emberi kapcsolat. A munkaközösségeken kívül társalgók, dolgozó- és könyvtárszobák, játékterek, ünnepélyek, kirándulások, teák és főleg táborozások szolgálták a közös szellem kialakítására.

A tanítónevelés súlypontja az akadémián a tanárok és tanítványok közösségében volt. Ebbe a közösségbe való tömörítés nem volt épen egyszerű dolog. Olyan kapcsolatot kellett keresni, amely az egyetemről, más főiskolákról, középiskolákból és a régi tanítóképzőkből idesereglett tanárokat és a különféle típusú középiskolákból, megrövidített középiskolákból felvett hallgatókat összefogja. Ezt a kapcsolatot Becker C. H. nyomán a vallásos érzésben, a felekezeti összetartozásban vélték feltalálni. Azért szervezték a Pedagógiai Akadémiákat vallásfelekezeti alapon. Egyetlen szimul-

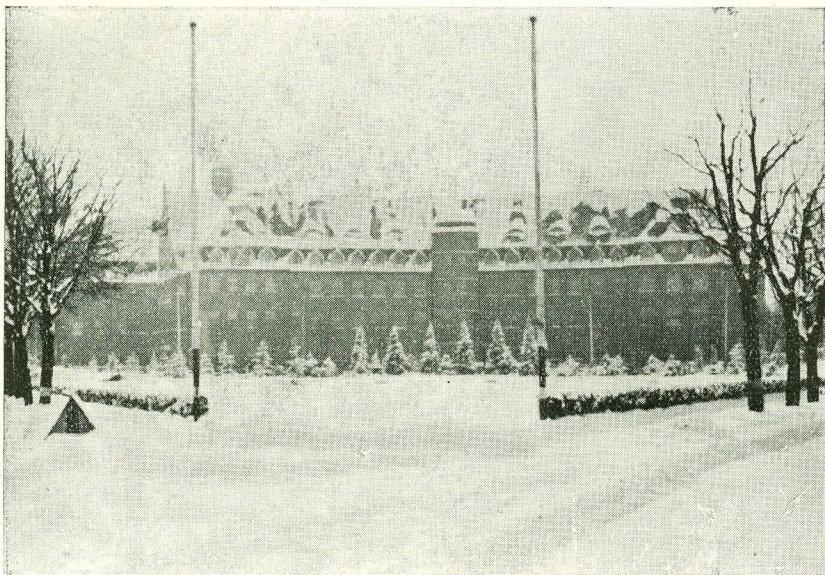

Tanítóképző Főiskola Hannoverben

tán akadémiaát létesítettek csak a Majna melletti Frankfurtban, de ez is, állandó támadások miatt, néhány esztendő múlva beszüntette működését. Azt tartották, hogy az akadémiaikban összesereglett különféle felfogású, képzettségű, korú és mindkét nemhez tartozó elemeket csak az ember lelkének mélyén termő érzelmi kapcsolatok, valami ősi irracionális erő kötheti össze egységes szellemű közösségbe. Úgy tartották, hogy egyedül ilyen alapon megalkotott főiskolák képesek a tanítóképzést megóvni attól, hogy visszasülyedjen a száraz és egyoldalú intellektualizmusba. Csak az ilyen új főiskolák, amelyek sem egyetemek, sem régi tanítóképzők, képesek az értelmi képzés és a harmónikus ember eszményének összeegyeztetésével az új eszményi embert kiformalni.

Az akadémiaik tanári testülete az elmélet, a gyakorlat és a művészetek tanáraiból tevődött össze, akik részint professzorok, részint docensek voltak. Számuk akadémiaiként 7—24 között változott. Az Emlékirat szerint a normálestület 1 igazgatóból, 15 elméleti és gyakorlati tanárból, 3 zenetanárból, 1 rajz- és egy tornatanárból, vagyis összesen 21 tagból áll. A professzorok heti óraszámuk átlag 10 volt és 5.700—14.000 M (+ lakbér) évi fizetést élveztek. A docensek átlag heti 12—16 órában tanítottak és 4.400—8.400 M-ig terjedő tiszteletdíjban részesültek.

A hallgatók száma akadémiaiként változott. A legmagasabb létszámot 300—320-ban érte el az Emlékirat. De ezt a számot egyik akadémia sem érte el, mert a 30-as évek fordulóján az egyre rosszabbodó gazdasági viszonyok és a népszaporodás visszacsúszása miatt megnehezült tanítói elhelyezkedés túlerőtelést idézett

Pasing (München mellett) Tanítóképző Főiskolája

elő, s ez a „*numerus clausus*“-t vonta maga után. Felvétel évenként egyszer volt, húsvétkor, úgyhogy a nyári szemeszternek (máj. 1-től júl. 31-ig) csak I. és III. éves, a téli szemeszternek (nov. 1-től márc. 15-ig) csak II. és IV. éves hallgatói voltak. A pályázók nagy száma következtében válogathattak. Elsősorban a jelesen éretteket vették fel és azokat, akik faluról jöttek, s a legszegényebb néprétegből kerültek ki. Ha ezzel az intézkedéssel nem is érték el, hogy az alacsonyabb körből származók az akadémiákon is olyan %-ban legyenek képviselve, mint ahogyan a régi tanító-szemináriumokban voltak, el tudták oszlatni azok kételyeit, akik az akadémiai képzés bevezetésével a szélesebb néprétegek gyermekeinek a tanítói pályától való elmaradásától félték. De egyben azt is biztosították, mint a német főiskolai statisztika adatai mutatják,⁶⁹ hogy a szegényebb néposztályok felemelkedése a művelt középosztályba még mindig legnagyobbbrészt a tanítói pályán keresztül történik. Az alsóbb néprétegek az akadémiákon több, mint háromszor olyan erősen voltak képviselve, mint a többi főiskolákon. A tanítói rendnek egyébként a középfokú tisztviselők adták a legtöbb tagot (36%), őket az iparosok, kereskedők (13%), vezető állásban lévő és egyéb magánalkalmazottak (11—11%), a munkások (9%) követték. A felső- és alsófokú tisztviselők csak kisebb mértékben (4—4%) küldték gyermekeiket a tanítói pályára. A nők, akik együtt hallgatták az előadásokat az ifjakkal, a hallgatóság 25%-át tették.

⁶⁹ *Deutsche Hochschulstatistik*. Berlin, 1931.

Előképzettség szempontjából a főreáliskolából jött a legtöbb jelölt (29%). Sokat adott a reálgimnázium is (26%). Míg az akadémiai tulajdonképeni előiskolájából, az „Aufbauschule”-ből kevesen iratkoztak be (12%), alig többen, mint a gimnáziumból. A nőhallgatóknak több, mint a fele felsőliceumi érettségivel jött az akadémiaikra.

A tanítás az akadémiaikon díjmentes volt. Sok hallgató segélyben és egyéb jótéteményben részesült. A kiképzés mégis költségesebbnek mutatkozott az egyesek számára, mint volt a szemináriumok idején. Ennek az a magyarázata, hogy nem szerveztek az akadémiaik mellé internátusokat. Azt akarták, hogy az ifjak ismerjék meg az életet, szokják meg a szabadságot és önállóságot, s hogy a régi tanító-szemináriumok kasztszelleme helyett a szociális érzület fejlődjék ki bennük. Magánházakban, a lehetőséghez képest polgári családoknál helyezték el a hallgatókat, hogy ezzel is elősegítsék nevelés-ideáljuk megközelítését, a szociális beállítottságú, a szociális típusú tanítót.

A felvétel alkalmával a jelölteknek énekből és zenéből vizsgát kellett tenniük. Zeneelméletből megfelelő jártasságot kellett felmutatniuk, egy egyszerűbb motívumot hallás után leírniuk és egy népdalt hangjegyekről elénekelniük. Zenéből elegendő volt 3 hangszer (hegedű, zongora, orgona) közül egyből alapkészséget felmutatni.

A négy félévi tanulmányt is vizsgálat zárta le.⁷⁰ Átvették a szemináriumok kettős vizsgálati rendszerét. Sokat vitatkoztak a vizsgálatok értelme felett. Különösen azok szerették volna elvetni, akik a német oktatásügy elvизsgálódásától féltek. A hatóság azonban kitartott a vizsgák mellett, annál is inkább, mert a tanulmányi anyagnak szemeszterenkénti számonkérése elmaradt. Az ú. n. „Erste Prüfung”-ot a IV. szemeszter végén tették le a jelöltek egy arra a célra kijelölt bizottság előtt. A bizottság elnöke a miniszteri kiküldött, tagjai az akadémia tanárai és egy kerületi szakértő (tanfelügyelő) voltak. Az illetékes egyházak kiküldötteikkel képviseltették magukat (4 §). A vizsgálatnak írásbeli és szóbeli része volt. Az írásbeli a neveléstudomány köréből vett tételnek 8 hét alatt történő kidolgozásából állott. A tárgykört a jelölt választotta, a témát a tanár adta (7 §). A szóbeli vizsgálat tárgyai 2 csoportot alkottak: a) neveléstudomány és segédtudományai: 1. rendszeres pedagógia, 2. neveléstörténet, 3. pszichológia, 4. filozófia, 5. iskolaszervezettség, 6. iskolaegészségügy, 7. gyakorlati szociálpedagógia; b) módszertan: 1. hittan, német nyelv, számítás és mérés; 2. történelem, állampolgári ismeretek, földrajz, természettudományok; 3. zene, rajz, kézimunka (női kézimunka); 4. torna. A vizsgálat az a) csoport 7 tárgyából 4-re terjedt ki, de úgy, hogy a rendszeres pedagógiából és pszichológiából minden jelölt felelt.

⁷⁰ *Ordnung der ersten Prüfung für das Lehramt an Volksschulen in Preußen.* 1928. ápr. 10-én kelt U III 787 G I G II sz. rend.

Négy-nél több tárgyból is vizsgázhatott valaki, ha kívánta, vagy ha dolgozata alapján a bizottság szükségesnek látta. A b) csoport tárgyaiból az 1. alatt felsoroltakból (hittan, német nyelv, számtan és mértan) mindenki felelt, a többi csoportnak csak egy-egy tárgyából, amelyet a jelölt maga választott (8 §). Azoknál az akadémiáknál, ahol szabadon választott szakot is tanítottak, a bizonyítványra az elért eredményen — „Mit Auszeichnung bestanden“, „Gut bestanden“, „Genügend bestanden“ kívül azt is rávezették, hogy a jelölt mely tárgyban specializálta magát.

Az első vizsgálatnak nem volt gyakorlati része. A jelöltnek, most már fizetést élvező „próbaszolgálatos“ tanítónak, a tanításban való jártasságát a második vizsgálaton, vagy ahogy nevezték, a „Schulpraktische Lehrprüfung“-on kellett bemutatnia. Ezt legkorábban 2, legkésőbbben 7 évi gyakorlat után lehetett letenni. A folyamodvány mellékleteként az első vizsgálat bizonyítványát, a tanfelügyelőtől kiállított működési bizonyítványt és a végzett munkájáról szóló beszámolót kellett a jelöltnek benyújtania. A vizsgálat a jelölt osztályában folyt le egy oda kiszálló bizottság előtt. Ennek elnöke a miniszteri kiküldött, tagjai a tanfelügyelő, egy akadémiai tanár és egy népiskolai tanító voltak. A jelöltnek 3 tárgyból (a, b, csoport 1. és 2. alatt felsorolt tárgyaiból) kellett tanítania, majd utána eljárását tudományosan alátámasztania. Erről a vizsgálatról is bizonyítványt állítottak ki számára, amely a betöltött állás végleges elnyerésére jogosította. Aki a vizsgálatot a kijelölt határidőn belül nem tette le, vagy egyszeri megismétlés után sem tudta letenni, azt állásából elmozdították.

Koltai István.

A tanítóképző akadémiai testnevelés vázlata.

A tanítóképző akadémia új, nagy és széleskörű képzést kíván juttatni a magyar tanítónak, mert a kultúra és az életszínvonal növekedésével a követelmények is megnöttek. Az eddigi keretek többé nem elegendők, ki kellett tehát bővíteni azokat. Ez minden téren folyamatban is van, egyedül a testnevelés terén nem tapasztalunk hasonló törekvést. Pedig itt is szükség lenne nem annyira bővítésre, mint inkább az eddigi rendszer megváltoztatására. A tanítóképzőintézeti testnevelés nem adta és nem adhatta meg azt az irányítást a növendéknek, amely biztosíthatta volna egyrészt a népiskolai testnevelés öntudatos rendszerességét, másrészt a falu sportjának megszervezését. Most itt az alkalom az eddigi hiányok pótlására. Nem szabad elmulasztanunk. A következőkben néhány irányelvet s azokat a kereteket fogom ismertetni, amelyek szerintem alkalmasak lennének az akadémiai testnevelés kiépítésére. Lehet ezeken az irányelveken változtatni, lehet a kereteket szűkíteni vagy bővíteni, de változtassuk meg a

régi tanítóképzői testnevelést, amely majdnem azonos volt a többi középiskoláéval és csak igen kis mértékben volt tekintettel a tanítóképzés sajátos céljaira.

A liceumi testnevelés szintén csak általános testnevelési irányelveket tart szem előtt. Nem kívánja megadni a népiskolai testneveléshez szükséges szakismereteket. Annál inkább meg kell ezt tennie az akadémiának. A tanítóképző akadémia testnevelése nem lehet zökkenésmentes folytatása a liceuménak. Nem hasonlítható más főiskola testneveléséhez sem. Sajátos feladatai vannak s ezeknek megfelelő célkitűzéseinek és végrehajtási módjainak is kell lennie. A liceumban a testnevelés feladata a tanulók egészségének, erejének, ügyességének és edzettségének minél magasabb fokra való fejlesztése. Az akadémián ez már csak másodrendű szempont lehet. Sokkal fontosabb az, hogy a már többé-kevésbé kifejlett testű hallgatót képessé tegye mások testi fejlődésének növelésére. Természetesen, azért az előbbi szempontot sem fogjuk figyelmen kívül hagyni. Helytelen lenne, ha magasabb fokon ugyan, de ugyanazt a rendszert folytatnók tovább, amely a liceumi testnevelés anyagát szolgáltatta. Így nem nyújthatnánk olyan irányú és fokú képzést, mint amilyenre a tanítóknak szükségük van. Lenne valamilyen fogalmuk a testnevelésről, de nem a népiskolai testnevelésről. Érténekek valami keveset egy-két sportághoz, de korántsem annyit, hogy egy-egy falu sportjának megszervezői és irányítói lehessenek. Röviden: kontárok lennének, akik többet ártanának, mint az a haszon, ami működésükből származnék. Szükséges tehát, hogy eltérvén az eddigi rendszertől, nagyobb testnevelési felkészültséggel bocsássuk ki az iskolákba és a falvakba a tanítókat.

Az akadémiai testnevelés irányelveit azok a szükségletek szabják meg, amelyek követelményekként lépnek fel a tanítóval szemben. Ezeknek két főbb csoportját különböztetjük meg: I. A népiskola testnevelésének anyaga, módszere és egészségügyi követelményei. II. Általános sport (szak) kiképzés. Ide kell még sorolni a hallgatóknak azt az öntevékeny működését, amelyet a sport szakosztályokban fejtenek ki. III. Sportszakosztályok. Nézzük mind-egyiket részletesen.

I. A népiskolai testnevelés. — Heti óraszama az I—II. félévben 2, a III—IV. félévben 1. A két első félévben lévő hetenkinti két órából az egyik elméleti, a másik gyakorlati. III—IV. félévi heti egy óra gyakorlati.

a) Elmélet.

Az I—II. félévben lévő heti egy elméleti óra anyaga: 1. Az I. félévben a népiskolai testnevelés rendszere és módszertana. 2. A II. félévben a népiskolai testnevelés egészségügyi követelményei és hatásai.

1. A népiskolai testnevelés rendszerének és módszertanának ismertetése két szempontból szükséges. A népiskolai testnevelés rendszere nem azonos a középiskolai rendszerrel, amit a hallgató

igen bizonytalan és egyáltalán nem tudatos tapasztalat alapján némileg ismerhet. Az utóbbi anyagának legnagyobb részét a formához kötött gyakorlatok, határozott szabályokkal rendelkező sportok és játékok alkotják. A testi és értelmi fejlettség eme fokának ezek felelnek meg. Másként áll azonban a helyzet a népiskolai testneveléssel. Itt az anyagot a játékoság jellemzi (annál is inkább, mert legnagyobb részben játékból kell állnia), amely tág teret nyújt az öntevékenységre. Ez olyan különbség, amelyet jól meg kell ismerniök a hallgatóknak. A gyermek testmozgásszükségletei belső indítékokból származnak. Ezek pedig legalább olyan mértékben lelkiek, mint amennyire testiek. A kettőnek megnyilvánulásai még a felnőtt korban is sokszor összekeverednek s átszövődnek egymással. Még fokozottabb mértékben a gyermeknél. A lélek és test még ki nem alakult egységéből hullámszerűen s látzólag rendszertelenül, de a fejlődés belső törvényszerűségeinek legcélravezetőbb megnyilvánulási formáiként jelennek meg ezek az indítékok és nem annyira az izmok erősítésével, mint inkább a nyomukban fellépő fokozottabb életműködéssel s a test energiáinak megnyugtató kielégítésével akarják a fejlődést elősegíteni. A legfontosabb azonban a lelki hatásuk: a nyomukban fellépő öröm, a gyermek lelki életének egyik legszámottevőbb összetevője.

A középiskolai tanulót már akkor is lekötheti valamely gyakorlat, ha az nem mulattató, mert ismeri annak reá nézve való értékességét s élvezzi az akadályok leküzdése nyomán fellépő diadalittas kielégülést. A mi kis népiskolai növendékünk erre még nem képes. Tehát nem is alkalmas számára az a középisk. rendszer, amelyet a tanító önkéntelenül is alkalmazni fog (hiszen nyolc év alatt erősen befolyása alá keríthette), ha csak mindent el nem követünk a népiskolai testnevelés eme szabadabb és játékos rendszerének érvényre juttatásáért.

Tudatossá kell tenni a tanítóban a testnevelés tanításához szükséges ismereteket. Ennek fontossága mellett nem kell érvelni. Nélküle a tanítás öntudatlan utánzássá válik.

2. A tanítónak tisztában kell lennie a népiskolai testnevelés egészségügyi követelményeivel és hatásaival. A testnevelés végeredményben mégis csak a test egészségét és erejét akarja biztosítani, illetőleg fejleszteni. Nem nélkülözhető tehát különösen a jelen esetben a testnevelés ilyen értelmű hatásainak az ismerete sem. Hiánya a legsúlyosabb eredményű tévedéseket okozhatja s a gyereknél már a nagyon kis tévedések is megbosszulják magukat. Így az akadémiai testnevelési tantervnek erre vonatkozóan is tartalmaznia kell megfelelő gyakorlati irányú útmutatásokat.

Ezek szerint az akadémiai népiskolai testnevelés elméleti anyaga a következő lenne: I. Félév: A népiskolai testnevelés rendszere és módszertana (heti 1 óra). Röviden ismertetni kell a testnevelési rendszereket és utána részletesen a népiskolai testnevelési rendszer anyagát, gyakorlati problémáit. Különböző helyzetekben a megvalósítási lehetőségeket és formákat. Pl.: télen, nyáron,

teremben, szabadban stb. Be kell vezetni a hallgatókat az annyira fontos játék pedagógiájába. Feltárni előttük annak nagy nevelési értékeit. Külön fejezetet alkot a testnevelés tanításának módszertana. Itt is fel kell hívni a figyelmet a jókedv és a felüdülés fontosságára.

II. Félév: A népiskolai testnevelés egészségügyi követelményei és hatásai (heti 1 óra). A népiskolás korban lévő gyermek testi és lelki fejlettsége. A gyakorlatok fiziológiai hatása. A friss levegő előnyei. A túlzás káros következményei. Az elfáradás. Az egészség, erő, ügyesség, edzettség követelményei.

b) Gyakorlat.

I—V. félévben heti 1 óra. A népiskolai testnevelési tantervben előirt anyag részletes feldolgozása. Így a hallgatók önmagukon tapasztalják ki azt az anyagot, amit később tanítani fognak. Megismerik azokat a nehézségeket, amelyekkel kis tanítványaiknak meg kell majd birkóznok. Megtanulják, hol fognak sokat hibázni, hogyan kell őket rávezetni a helyes mozgásokra, mely játékok a jók és melyek unalmasak stb. Tehát gyakorlatban is tökéletesen elsajátítják az elméletben megtárgyalt rendszert. Ezeknek az óráknak teljesen olyanoknak kell lenniük, mintha a népiskolában tartanánk őket. Így az elméletben tanult módszert gyakorlatban is láthatják.

II. Általános sportkiképzés. — Heti óraszám az I—II. félévben egy gyakorlati, a III—IV. félévben kettő, egy gyakorlati és egy elméleti.

Talán első pillanatra sükségtelennek látszik ennek a bevezetése, de ha jobban meggondoljuk, akkor nem. Sükséges, hogy legyen a faluban alkalmas egyén a sport megszervezésére és irányítására. A magyar nép természeténél fogva szeret virtuskodni. Helyesebb, ha ilyen irányú hajlamait (amelyeket nem szabad elnyomnunk) a sportpályán sportszerű keretek között elégíti ki. Ez erkölcsnevelő és szórakoztató. Üdítő foglalkoztatást nyújt, megvéd az unalomtól és káros szórakozásoktól. Fejleszti az erőt, ügyesít és szép testtartásra nevel. Hogy milyen nagy süksége van a sportra a falu népének, azt leginkább a sorozó katonai orvosok tudnák megmondani. (Szomorú látvány az erősnek és egészségesnek hitt falusi legények beesett mellkasa, fejletlen izomzata stb.) De jó példa rá Nils Bukh rendszere is, amely kizárólag a falusiak rossz testtartásának és merevségének a kiküszöbölése végett született meg.

Hivatásuknál fogva is rá vannak kényszerítve a tanítók a falu sportjának az irányítására. Egyrészt mint a nyolc osztályos népiskola tanítói, másrészt mint okleveles leventeoktatók. Ez utóbbi esetben különösen az alsóbb korosztályoknál a leventefoglalkozás főanyaga a sport. Hogy tudnak eleget tenni ezeknek a követelményeknek, ha nincsenek megfelelő ismereteik? Máshol pedig nincs módjukban azokat elsajátítani. Sükséges tehát, hogy ilyen irányú képzést is adjunk a hallgatóknak.

a) Elmélet.

III. félév: A gyakorlatilag tanított sportok elmélete.

Az egyes sportágak lényege, alapmozgásai, stílusai, tréning-rendszerei. A játékoknál: a játék felépítése, technikai szükségletei, taktikája és a szelleme.

IV. félév: A gyakorlatilag és a III. félévben elméletileg tanított sportok szabályzata, egyesületi és szövetségi szervezete, verseny-, játékszabályok, versenyrendezési eljárások stb.

Ezek mind szükséges, gyakorlati irányú tudnivalók, amelyek lehetővé teszik, hogy a falu sportja is hozzáértő kezekbe kerüljön. Ezzel elérhetjük azt, ami már régi vágya a magyar sportéletnek, hogy a falu is bekapcsolódik az egyetemes magyar sportba. Ha ez sikerülne, igen nagy kulturális s főleg egészségügyi hódítást végeznénk, mert mihelyt valaki sportol és fokozottabb teljesítményt kíván testétől, nagyobb gondot is fordít rá. Jobban ápolja, igyekszik egészségesebben élni. Különösen, ha erre külön felhívjuk a figyelmet, amit feltétlenül meg kell tennünk. A falu egészségügyének szempontjából ez rendkívüli haladást jelentene.

b) Gyakorlat.

I—IV. félévben heti 1 óra. Az anyagbeosztásnál helyesen járunk el, ha kis változtatással az ú. n. magyar rendszer felosztását vesszük alapul. Torna, atletika, játék és időszaki sportok képeznek tehát az anyagot.

A tornából a felszerelés és a hely (tornacsarnok) hiánya miatt a szertornát teljesen el kell hagynunk. A szabadgyakorlatok közül is csupán a lazítás és testtartásjavítás céljaira alkalmasak tanítandók. (Célgimnasztikák.) Rendkívül alkalmas azonban a talajtorna. Eszközök nem szükségesek hozzá. Nagyon ügyesít, lazít és megköveteli a szép harmonikus mozgást, ami falun csak igen kis mértékben található meg.

Az atletika teljes egészében, minden ágával szerepelhet. Népünk szellemének jobban meg is felel, mint a torna, mert tág teret nyújt a versenyzésre és az erők összemérésére. Fejleszti a küzdő szellemet, állandó erő kifejtésre ösztönöz. A hozzá szükséges felszerelés könnyen beszerezhető. Kevés kell s azok is olcsók. Pálya minden faluban van, mert a levegő-foglalkozás céljaira arra alkalmas területet kell kisajátítani. Ebből némi jóakarattal könnyen lehet építeni egy szerényebb igényeket kielégítő sportpályát. A játékkal együtt a legideálisabb sport, ami falun üzhető.

A játékok közül főleg a küzdő játékok alkalmazandók. Így a labdarúgás, kosárlabda, kézilabda stb. Pálya- és felszerelési nehézségek ezeknél sincsenek. Érdekesek és nevelő hatásúak. Már maga az tény, hogy játékok, biztosítja számukra a népszerűséget. Rajtuk keresztül az egész falu ifjúságát kezünkben tarthatjuk s nevelhetjük az iskola elhagyása után is. Ez olyan lehetőség, amely feltétlenül megéri a fáradságot, amit különben haszontalan dolgokra fordítanánk.

Az időszaki sportok helyzetét a körülmények szabják meg. Különösen az úszás rendkívül fontos, ahol mód van az elsajátítására.

III. Sportszakosztályok. — Talán sokan megütközéssel veszik észre, hogy ebből az akadémiai testnevelési vázlatból teljesen kihagytam a szorosan vett testnevelést, azaz nem állítottam be olyan órákat, amelyek kizárólag a hallgatók testi fejlesztését lennének hivatva szolgálni. Ezt több okból nem tartom szükségesnek. Először: már többé-kevésbé kifejlődött ifjacról van szó, akiknek nincs annyira szükségük a pontosan adagolt mozgásokra. Sőt nem is szeretik, unalmasnak tartják. Másodsor: nem áll annyi óraszám a rendelkezésünkre, amely lehetővé tenné ennek a beiktatását, már pedig az eddig kifejtett teendők nem hagyhatók el ennek a kedvéért. Harmadsor: az a mozgásmennyiség, amelyet ennek a mellőzése mellett is végeznie kell a hallgatónak, éppen elegendő lesz. Különösen, ha még azt a működést is hozzászámítjuk, amit a sportszakosztályok keretében végez.

A sportszakosztályok felállításával körülbelül a középiskola sportkörét akarjuk tovább fejleszteni. Felállítandó szakosztályok: atletika, labdarúgás, kosárlabda, kézilabda, torna, boks, birkózás, úszás stb. a helynek és a körülményeknek megfelelően. Minden hallgató köteles valamely szakosztályban tevékenyen működni. Ez azért fontos, hogy jobban megismerje és megszeresse a sport szellemét s fejlessze magát valamilyen irányban. Hetenkint 2 délutáni óra (mint a középiskolában) elegendő lenne. Itt nincsenek megkötöttségek, mindenki a hajlamainak és kedvének megfelelő mozgásokat végzi. Sőt az időt és helyet sem szükséges pontosan meghatározni, mert vannak, akik ugyanakkor úsznak, amikor mások atletizálnak stb. Tehát teljes szabadság.

A fentebbi módon kedvezően ki tudnánk használni az akadémia által nyújtotta lehetőségeket. Így a jövőben tanító tényleg megkapja azokat a testnevelési ismereteket, amelyekre szüksége lesz. Érteni és szeretni fogja a testnevelést. Ez a kettő pedig biztosíték arra, hogy jól be fogja tudni tölteni ilyen irányú feladatát. Mindenesetre sokkal jobban, mint az öt osztályos tanítóképzőben végzettek, mert az ott uralkodó rendszer nem nyújtott elég lehetőséget az összes szükséges ismeretek elsajátítására. Ha pedig azt az akadémiára is átvisszük, továbbra is megmarad ez a kóros állapot. A jelek, sajnos, eddig ezt mutatják. Tudom, hogy ez az én vázlatom sem hibátlan, de annyi haszna talán lesz, hogy beláttassa: észszerűbbé, konkrétábbé és bővebbé kell tenni a tanítóképzés testnevelési részét.

Bakonyi Ferenc.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A gazdaságtani oktatásnál felhasználható módok és eszközök a tanítóképző akadémián.

A tanító otthonában, künn a falun rendszerint gazdálkodik, javadalma részben földhasználatból áll. Jobb sorsát ezért úgy mozdíthatja elő, ha üzemszerűen, szakszerűen gazdálkodik. Mintagazdálkodásával jó példát is mutathat községe kisgazdáinak és így nemcsak az ifjúság nevelője lehet, de a falu gazdáinak gazdatitkára, szakoktatója is. A falu kisgazdái a földműveléssel is foglalkozó gazda-tanítót jobban is szeretik, közéjük valónak tartják. Ezért fontos a tanítóképző akadémián a gazdaságtan mintaszerű oktatása.

Soraimban egy pár olyan gondolatot fogok ismertetni, melyek a gazdaságtani oktatást elmélyítenék, meg kellene próbálni bevezetni ezeket kísérletként.

Kívánatos lenne, ha a tanítóképző akadémia természetrajztanára tanulmányi kirándulásait lehetőség szerint minél gyakrabban a gazdaságtan tanárával együtt szervezné meg. Az nem volna baj, ha a tanítóképző akadémia hallgatói a liceum növendékeivel együtt vennének részt a kiránduláson. Ilyenkor ugyanis a gazdasági ismeretek kibővítésére is mód van, pl. növénygyűjtés alkalmával, a talajmunkák, vetések állásának megfigyelésére is alkalom nyílik, a cukorrépa tisztogatására, átvételére, a levonások elbírálására, pedig a cukorgyárlátogatáskor az őszi kampányban szintén mód kínálkozik.

A tanítóképző akadémiák évközben 2—3 nagyobb kirándulást fognak rendezni, mint eddig a tanítóképzők is rendeztek. Nem volna szabad ezek közül kihagyni az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tavaszi márciusi évente rendezett Országos Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár megtekintését sem. Budapest megtekintése ugyanis majd minden ilyen programban benne van. Mindenesetre fel kellene erre a pesti kiállításra a fiúk figyelmét hívti, hogy lássuk, kik érdeklődnek amúgyis a mezőgazdasági vonatkozások iránt és az érdeklődőket, ha kellőszámú jelentkező van, fel kellene vinni a kiállításra.

Helyes volna a tanítóképző akadémia hallgatóinak kerti vagy gazdasági napos beosztása ott, ahol az intézetnek kertje vagy gazdasága van, úgy, hogy minden évfolyamról, ahol a gazdaságtant tanulják, naponta névsor szerint egymásután egy hallgató reggel, a tanítási idő előtt, majd d. u., a tanítási idő után kerti vagy gazdasági munkát végezze, tehát egész d. u. a kertben vagy gazdaságban dolgozna, végezné a folyó munkákat utasítás, irányítás mellett. Így többízben kerülne rá a sor mindig más és más munkáknál. Gyakorlati kiképzése így alaposabb lenne a hallgatónak, mert bizony gyakran előfordul, hogy valamely időszerű munkát vagy azért nem lehet bemutatni, mert rossz az időjárás akkor, amikor a tanítási egyesség szerint foglalkozni kellene vele, vagy amikor alkalmas idő lenne rá, nincs gazdaságtani óra azon a napon, vagy pedig talán rég túl van a tanár az anyagnak azon a részén a tanmenet szerint. A napos szolgálat csak egy napig tartana és havonta kb. csak egyszer kerülne a sor mindenkire.

Megfigyelési napló vezetése a szolgálat alatt és azonkívül is kötelező volna. Ebbe a „Gazdaságtani feljegyzések” című füzetbe jegyeznék be

a hallgató a gazdaságtani órákon hallottakat is, itt készítené el üzemtervét, számviteli kimutatásait.

Önképzőkori pályafételek, előadások közül nem volna szabad hiányozniok a gazdaságtani, kertészeti kérdéseknek sem.

Gyakorlóiskolai mintatanításokon a hallgatóknak több gazdaságtani tanítási egységgel kellene foglalkozniok, hiszen a legtöbb tanító gazdasági ismereteket is fog tanítani. Valamennyi tanítójelöltnek kötelezővé kellene tenni, hogy legalább egy gazdaságtani tanítási egységet tanítson is le előírt gyakorlati tanításai során.

Kézimunkaórákon készíttetni kell a tanítójelöltekkel gazdaságtani tanszermodelleket, úgyhogy mindenki a saját számára csinálna meg és hazavinné majd iskolája részére (pl. csapófészek, madárodútetető, baromfi-ülőrúd, gyümölcs-somagolóláda-típusok, almamoclyfogószekevény, baromfiöl, stb. modellek a rendes méretek rájegyzésével arányosan).

Ifjúsági lapok, folyóiratok közül ne hiányozzon 1—2 gazdasági, kertészeti, méhészeti szaklap se (Magyar Állattenyésztés, Köztelek, Tejgazdasági Szemle, Gazdanevelés, Magyar Gyümölcs, Méh stb.).

A gazdaságtani tanszerek részére egy külön szekrény beszerzése minden intézetnél szükséges. Ifjúsági, tanári könyvtár az újabb gazdasági stb. könyveket szerezzék be.

Mindezek a gazdasági ismeretek tudásának elmélyítését szolgálják a tanítóképző akadémiákon, erre pedig tanítóinknál nagy szükség van, mert földműves ország vagyunk és túlnyomóan mezőgazdasággal foglalkozó kisközségek gyermekeit oktatja a tanítóóság, az ő viszonyaik megismeréséhez pedig jó előiskolának és útvalónak kell lennie a tanítóképző akadémiák gazdaságtani oktatásának.

Németh Jenő.

I R O D A L O M.

Fekete János: *Milyen a gyermek.* Gyermektanulmányi kérdések, módszerek és eredmények. Pécs, 1939. Haladás Nyomda Rt. Kis 8°. 128 l.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1913-ban megtartott orsz. nagygyűlésén *Weszely Ödön* indítványára határozati javaslatot fogadtak el. A javaslat 5. pontja azt kívánta, hogy a gyktanulmány kapjon helyet a tanítóképzőkben. Innen van, hogy sokan a Társaságnak tulajdonítják, hogy a gyktanulmány belekerült a ttóképzők tantervébe. Még kell azonban állapítanunk, hogy ez tisztán a ttóképzői tanárság érdeme. Amikor a világháború után arról volt szó, hogy a tanítóképzést hat évre emelik s egyesületünk a hat évfolyamra tervezett tanítóképző tantervét elkészítette, a tanítóképző tanárok voltak azok, akik ebbe a tantervbe a gyktanulmányt mint önálló tárgyat heti 2 órával s a gyktanulmányi gyakorlatot heti 1 órával felvették. Ugyancsak a tanterv készítésébe bevont tképzői tanárok voltak azok, akiknek ösztönzésére a jelenlegi tantervbe „pedagógiai gyakorlatok” címen tényleg bekerült a gyermektanulmány.

Tanítása, vagy helyesebben a tanulók aktív közreműködésével való elsajátíttatása eleinte nagy nehézségekbe ütközött. A nehézségeket a Tanterv is okozta, mert az új tárgy anyagát csak általánosságban adta meg s a követendő módszert is határozatlanul jelölte meg. Nagy segítséget jelentett tehát, amikor 1933-ban *Lázár Károlynak* *A gyermektanulmány*

vázlata című kézikönyve megjelent. Hasonló örömmel kell fogadnunk most *Fekete* Jánosnak a címben írt, ugyancsak a gyktanulmány tanítását is szolgáló munkáját.

A munka rövid bevezetés után 9 fejezetben tárgyalja a gyktanulmányi anyagot. A bevezetésben, a gyktanulmány történetének mellőzésével, szól a gyktanulmány fogalmáról, tárgyáról, felosztásáról, módszereiről s anyagának feldolgozásáról. A gyktanulmány tudományelméleti alkatát illetően elfogadja azt az elgondolást, melyet 1927-ben a Magyar Paedagógiai Társaságban megtartott székfoglaló előadásomban felvázoltam.² Fekete is elméleti és alkalmazott gyktanulmányt különböztet meg s az előbbit ő is fejlődéstanra, életkorállapotrajzstanra, típusstanra, egyéniségstanra, tehetségstanra és gyermekmunkatanra osztja.

Az első fejezetben a gyermek testi vizsgálatával foglalkozik a szerző. Felsorolja azokat az adatokat, amelyekre a testvizsgálatnak ki kell terjeszkednie. Nem szól az erőnek dinamométerrel történő vizsgálatáról és a tüdőkapacitás fontos adatát sem említi. Ennek bizonyára az az oka, hogy munkáját mindenekelőtt tanítók és gondolkodó szülők számára írta. A tanítók és szülők pedig a vizsgálatokhoz sem dinamó-, sem spirométerrel, sem a testvizsgálat egyéb műszereivel nem rendelkeznek. Szól azután a testi fejlődés menetéről, tényezőiről és a testi állapotnak a szellemi képességekhez való viszonyáról. Megemlíti, de nem hangsúlyozza eléggé a gyktanulmánynak egyik lényeges fogyatkozását.

A gyktanulmány jelenlegi fejlődési fokán ugyanis valamely adott gyk. testi mibenlétéről csak hozzátételeges, tehát csak kevésbé értékes diagnózist lehet adni. Nem vigasztaló, hogy más országok pedológusai sincsenek jobb helyzetben. Oka ennek, hogy a testi fejlődés egyes adataiból (magasság, súly, mellbőség, tüdőkapacitás, koponyakerület stb.) egyetemlegesen érvényes átlagokkal nem rendelkezünk. Hogy ilyen, az egyes életkorokra alkalmazható mértékekkel rendelkezünk, pontosan megállapított és a legnagyobb lelkiismeretességgel alkalmazott módszerekkel a gykek tíz-, sőt százazeireit kellene országunkint megvizsgálni.

Fekete könyvének második fejezete a gyk. képzetkincsének vizsgálatáról és megállapításáról szól. Meggyőző ennek a vizsgálatnak a fontosságáról. De rámutat ennek a vizsgálatnak a nehézségeire is. Minthogy a gyermek minden tantárgy körébe eső képzetkészletét megállapítani igen hosszadalmas munka lenne, azt ajánlja a tanítóknak, hogy a beszéd- és értelemgyakorlatok körébe tartozó képzetkincs megállapítására szorítkozzanak. Ez a tanács annyival is inkább helyes, mert hiszen a beszédgyakorlat az a tárgy, amely a legtöbb más tárgyat magában foglal.

A könyv 3. fejezete a gyermek emlékezetével, 4. fejezete képzeletével, ötödik a figyelemével, hatodik érdeklődésével, hetedik játékával, nyolcadik munkabíráásával és utolsó, legterjedelmesebb fejezete értelmességével foglalkozik. Ez utóbbinak még külön értéke az is, hogy közli az Éltés-féle próbasorozatot, melyhez, minthogy Éltés könyvét könyvtári forgalomban alig lehet megszerezni, — már nehéz hozzájutni.

A szerző az egyes fejezeteket azonos rendben tárgyalja. Eltérés csak annyiban van, amennyiben azt a tárgyalt probléma természete megkívánja. Minden fejezetben tömör, világos és szabatos fogalmazásban először a probléma lélektanát adja. Ebben lényegileg a Kornis-féle pszichológiára támaszkodik, de utal az újabb (Bognár C., Várkonyi) pszichológiákra is. A lélektani megalapozás után ismerteti a vizsgálati módszereket és az

² M. O.: *A pedológia rendszere*. Néptanítók Lapja, 1927.

eredmények kiszámításának, illetőleg megállapításának módját. Helyes, hogy ebben nem esik túlzásba. Így a laboratóriumi vizsgálati módszereket mellőzi és csak a fontosabb, az iskolában is végrehajtható kísérleteket ismerteti. Azokat, amelyeknek végzéséhez legfeljebb egy stopperóra kell s amelyeket a tanító, Binet elképzelése szerint, egy iron és egy papírlap segítségével végrehajthat. A következőkben aztán szól a szerző a tárgyalt lelki tevékenység fejlődéséről és a vizsgálatokkal elért fontosabb eredményekről. Ez a rész már pedagógiai vonatkozásokat, a pedológiának az oktatás gyakorlatában is felhasználható eredményeit tárgyalja, s ezért fokozottabban számíthat a tanítók és a műveltebb szülők érdeklődésére.

A könyv áttanulmányozása általában arról győzött meg, hogy az elsősorban a törekvő, tanítványait komolyabban megismerni óhajtó tanítók számára íródott. De kétségtelen haszonnal forgathatják az értelmesebb szülők is és nagy hasznát veheti a ped. gyakorlatok során a tképzői oktatás is. A rendkívül bőséges anyagból az érdemes szerző helyes érzéssel válogatta ki azt, amit iskola, család és tképzés felhasználhat. A nehezebb részleteket is világosan tudja felfejteni. A megértést lényegesen megkönnyítik a felsorakoztatott példák. A könyvecske adatai és közlései megbízhatók, megállapításai meggyőző erővel hatnak. Érezzük, hogy a könyvet tárgyában teljesen jártas, irodalmában otthonos szakember írta. A kis munka méltán sorakozik a szerző eddigi értékes könyvei mellé. Jöjjön mielőbb a befejező része is! Ezt pedig jó szívvel, meggyőződéssel ajánlom tanítótársaim és pedagógiaszakos kartársaim figyelmébe.

Molnár Oszkár.

A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Évkönyve 1938. Új folyam 4. szám. Budapest székesfőváros házinyomdája.

Az Évkönyv tartalmazza a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár jelentését az 1938. évről és a könyvtár gyarapodását 1938-ban. Függelékben az Iskolai Értesítők Értekezéseinek Név- és Szakkatalógusát adja 1930-31—1934-35. évekből; a kurrens folyóiratok jegyzéke és betűsoros névjegyzék zárja a kötetet. A jelentés megállapítja, hogy a könyvtár olvasótáborára növekedett, könyvforgalma nagyobbodott. Rámutat azokra a lelki tényezőkre, amik ezt az örvendetes tényt magyarázzák, majd bőséges és áttekinthető statisztikai összeállításokkal számszerűen támasztja alá a megállapítást. Megismertet a könyvállomány gyarapodásával általában és szakok szerint csoportosítva a műveket. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy fővárosunk e kiváló könyvtárának állománya 1938. végén 80.244 kötet. Ebből az évi gyarapodás 2.180 kötet. A gyarapodás minden tudományágat felölel, a legnagyobb számmal a könyvtár jellegét megadó pedagógiai művek szerepelnek. Megállapítja a jelentés, hogy a könyvtár elhelyezése már nem megfelelő, mert túlnőtt mai keretein s nagyon is szükséges egy új könyvtár-épület felépítése. Beszámol a jelentés arról a széleskörű munkáról is, melyet 1938-ban végzett a könyvtár lelkes személyzete. 46 oldalon sorolja fel azután az új beszerzéseket, a szakcsoportokon belül is úgy rendezve, hogy mindenki könnyen megtalálhatja azt, ami érdekli.

Nagy jelentőségű az a munka, amit az Iskolai Értesítők összegyűjtésével végzett a könyvtár. Dr. *Schneller Edith* a *Függelék* előszavában rámutat az értesítők történeti értékére, amelyekből a kutató mindig elevenen kapja az iskola szellemét. Gyakran tanulságos értekezések gazdagítják az értesítők tartalmát, amelyek így összegyűjtve és katalógizálva rendelkezésre állnak az érdeklődőknek. A gazdag gyűjtemény 1385 iskolának 18.976 értesítőjét foglalja magában. A katalógus névsor szerint feldolgozza az iskolákat. Sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy a felsorolás-

ban egyetlen tanítóképző-intézet értesítőjét sem találjuk. A szakcatalógus tárgyuk és írójuk szerint csoportosítva tünteti fel az értekezéseket, megjelölve azt is, melyik iskola mikori értesítőjében található. 64 oldalt teszi ki a felsorolás.

Szomborné Szántó Lenke.

Somos Lajos: *A művelődés és az anyagi jólét szerepe a gyermek fejlődésében.* Budapest, 1939.

A nevelés kérdéseit tények számbavevése, széleskörű nevelői munkából származó nevelési tapasztalatok és az ezek által nyújtott anyag fölötti elmélkedés segítségével oldhatjuk meg eredményesen. Ezen gondolat jegyében őszinte örömmel üdvözölhetjük dr. Somos Lajos értekezését. Lelkiismeretes munkával kutatta fel a 31.000 lakost számláló Eger gyermekeire vonatkozó adatokat és azokból többek között az alábbi, megrázó és komoly beavatkozásért kiáltó eredményeket olvasta ki. Tanulmányozta a kedvező és kedvezőtlen művelődési és anyagi körülmények hatását a gyermekek halálzási arányszáma, testi fejlődése és szellemi gyarapodása szempontjából. Kimutatta a következőket:

a) A kedvezőtlen művelődési és anyagi körülmények között élő csecsemők és gyermekek halálzási arányszáma az anyák csecsemő- és gyermekgondozói szakismeretének fogyatékosága és az anyagi szükség miatt nagyobb, mint a kedvezőbb viszonyok között élőké. Ebből a szempontból szerző annak a kívánalomnak ad hangot, hogy a népelelmezés, csecsemőápolás és gondozás az eddiginél fontosabb helyet kapjon népnevelésünkben.

b) Az egri gyermekek testsúlymérétei is azt bizonyítják, hogy a szociális és kulturális viszonyok lényegesen befolyásolják a testi fejlődést. Sok gyermek forralt bort reggelizik, mert drága a tej, sokan zsufolt, nedves lakásban laknak; mindezeknek az a következménye, hogy a középosztálybeli és földmíves-napszámos gyermekek között 2, 3 és 4 kg. átlagos testsúly-különbség mutatkozott. Ennek a szervezet ellenálló képességére való hatásáról nem kell sokat mondanunk.

c) A lelki-szellemi fejlődésre fogyatékos gyermekek származási adatainak tanulmányozása, az iskolai tanulmányi eredmény összehasonlítása és a gyermekek kívánságainak elemzésével próbált következtetni. A szellemileg fogyatékosoknál kimutatta, hogy azok 90%-a a külvárosi negyedekben született, ahol a műveltség és az anyagi jólét csak a kívánt javak közé tartozik, és ahol a borpincék is meghúzódnak.

Szerző arra a következtetésre jut, hogy „a kultúrörömtől való megfosztottság, tudatlanság, fékezetlen ösztönök és elfajult indulatok mind részeseek abban, hogy sok-sok magyar gyermek szellemi torzónak születik.”

Az iskolai eredmények a földmíves-napszámos gyermekeknél átlag 1—2 fokkal gyöngébbek, mint a középosztálybelieknél. A gyermekek korának emelkedésével ez az arány még romlik, mert a növekvő gyermekeket otthoni és mezei munkára fogják.

Az erkölcsi fejlettségre abból kívánt a szerző következtetni, hogy levelben megíratta a gyermekekkel: karácsonyra mit szeretnének kapni? A 7 éves úri gyerekek kívánságai 97%-ban játékvágyból és nyalánkságból származtak, 2,5% hasznosság, 0,8% lelki-szellemi természetű, az ugyanilyen korú proletár-gyermekek 88%-ban hasznos dolgot és 12%-ban nyalánkságot, játékot kértek. A fejlődés folyamán a 8—9 éves középosztálybeli gyermekeknél a játékos-nyalánksági motívum 97%-ról 65%-ra esett, ami a nevelés következménye.

Nem mutathatom be az egész gazdag anyagot. Ismertetésemet azzal az óhajjal zárom, hogy bár olvasná el ezt a tanulmányt minden neveléssel foglalkozó, a nevelés ügyére hatással lehető ember és ezeken a nyo-

mokon induljon meg a széleskörű felderítő tudományos munka, amelyből a szerző által a bevezetésben hiányolt önálló magyar nevelési rendszer kialakulhatna. Ettől várhatnánk, hogy minden magyar gyermek megkapná azt a szociális és pedagógiai gondoskodást, amelynek következtében harmonikus fejlődése biztosítva lenne.

Az ilyen irányú kutatások kiegészítésére érdekes és értékes tapasztalatokat szerezhetnénk, ha az intézeti évkönyvekben a sokféle statisztikai kimutatás mellett feleletet adnánk arra a kérdésre, hogy az iskolai rossz tanulók, rossz magaviseletűek, jó tanulók, olyanok, kik az osztály vezetője szerint lehetnének jobbak, milyen családi körből és anyagi viszonyok közül kerültek ki; milyen a rossz, jó, a rossz magaviseletű tanulók szüleinek anyagi helyzete, elfoglaltsága, milyen a családi élet; nevelői lelkületűek-e a szülők avagy nem.

Eddigi ilyen irányú kutatásaim kimutatták, hogy az otthon harmónikus, munkás, szeretetteljes családi élet építő, erősítő hatású, az ellenkező pedig felmérhetetlen romlást idéz elő a fejlődő emberek lelki életében.

Ádám Zsigmond.

Budaváry László: *A kassai kriptában.* A Nemzeti Élet kiadása. A „Nemzeti Élet” kiadóhivatalában rendelhető meg. (Bpest, VI. Berli-ni-tér 2.) Ilyen címen Budaváry László egyfelvonásos irredenta színművet írt, amely legelőször a I. ker. áll. tanítóképzőben 1938. évi nov. 19-én került színre az intézet irredenta-estélyének keretében. Az estély összes bevételeit — a hivatása magaslatán álló tanári kar és a lelkes magyar növendékek egyöntetű elhatározása értelmében — a „Magyar a magyarért” — mozgalom szent céljaira ajánlották fel. A hazafias célra való tekintettel ez a színmű — 20 példány előzetes megvétele esetén — szerzői díj fizetése nélkül bármely színpadon előadható. Egy példány ára 1 pengő. Szerző az első kiadás tiszta jövedelmét ugyancsak a „Magyar a magyarért” mozgalom céljaira ajánlotta fel. Napjainkban, amikor a hazánk testéből elrabbolt és még vissza nem került területek sajnó fájdalma miatt mi is úgy vagyunk, ahogy a franciák voltak Elszász elvesztése miatt a nagy Gambetta szavai szerint: nem beszélünk róla, de folyton arra gondolunk — ezekben az időkben az ifjúság irredenta-nevelésének nagyon hatékony eszköze egy ilyen izzó lélekből foggant irredenta színmű. Fájdalmas tapasztalatom, hogy az irredenta-nevelés néhány jó éve már egészen elerőtlenedett — restellem papírra tenni — szinte unalmassá vált sokak előtt. A fellobbanó magyar léleknek az ellenpontja ez a szomorú tünet. Épen ezért, minden túlzásával és túlerős színeivel ez a színmű nagyon jó szolgálatot tesz az elfakulásra hajlamos irredenta nevelésnek. Ha valahol jogosult a túlzás és az erőteljes színezés, úgy ezen a téren nemcsak jogosult, de egyenesen mellőzhetetlen. Ma nem időszerű a „rein menschlich” égbenjáró általános pedagógiája, mert életről, vagy halálról van szó. Túlozzunk csak lelkesen és bátran, ha integráló ifjúságot akarunk nevelni. A színművet meleg szívvel ajánlom a kartársak figyelmébe.

Nagy Vilmos.

Boda István: *Esztétika és filozófia „Uj élet felé”* Tanulmányosorozat 2. sz. Az *Esztétikai Szemle* kiadása. 50 old.

A kiváló filozófus-pedagógus szerző a műalkotás, műélvezet és műbírálat filozófiai alapvetését kívánja adni. De a mű terjedelménél fogva sem vállalkozhatott arra, hogy a probléma történetét, alakulását és kibontakozását bemutassa, vagy akár magát a problémát teljes egészében megfejtse. A kérdés boncolgatása közben nemcsak a szerző, hanem maga az olvasó is komoly és mély kérdésekkel találja magát szemben. A szerző

az alapvető esztétikai problémák új átgondolását tüzi ki célul. Ezt a célt teljes mértékben megvalósítja. Az újszerű megoldások egész sorával lepi meg az olvasót. A mű minden sora, mint Boda írásai általában, a tiszta filozófia szintjén marad. Sajátos, egyéni úton jár. Ugy érzik, hogy a maga kedvéért bölcselkedik s mégis a logika kipróbált eszközeivel vezeti az olvasót saját álláspontja elfogadtatására.

Az értekezésnek hét fejezete van. Az I. fejezetben kimutatja az „alulról és a felülről induló” esztétikai alapvetések tarthatatlanságát. Az alulról, a tapasztalásból történő kiindulás nem lehet kielégítő, mivel így voltaképpen azt sem tudjuk eldönteni, mi is az esztétika tárgya, márpedig ez a legfontosabb kérdés. Ezt megelőzőleg bölcséletileg és lélektanilag ki kell mutatni azt, mi is a *tényleges, valóságos* és az erre vonatkozó tapasztalás; s vajjon az egyén tapasztalati ismerete a *valóságról* megegyezik-e az általános tapasztalással vagy méginkább a valósággal. A felülről kiinduló értékelméleti alapvetés tarthatatlanságának oka pedig abban van, hogy „a szépség-értéket” soha sem lehet maradéktalanul *igazságértékké* alakítani. Tehát a két út külön-külön nem vezethet a megkívánt célhoz.

A II. fejezetben megkísérli a két eljárás egyesítését, mint ezt a kérdést *Brandenstein* felvetette. E szerint ha a két eljárás alapján jutnánk azonos megállapításhoz, kellő bizonyosságra tennénk szert. Ha azonban feltesszük, hogy akár a kiindulási alapok, akár maga a következtetés valamely ponton helytelen, az eredményt nem vehetjük már bizonyosnak. Súlyos nehézséget támaszt már az is, hogy vajjon van-e egyetemesen helyes értékelmélet, amelynek az alapján esztétikai értékelést végezhetnénk. E pontban erősen sötétben látónak mutatkozik a szerző az értékelméletekkel szemben.

Mivel a tapasztalat és a metafizika sem külön-külön, sem együttesen nem elegendők a kérdés megoldásához, azért más utat kell keresnünk.

III. Itt pozitív irányt vesz a mű, amikor a *belülről* induló esztétikai alapvetésben harmadik megoldásra mutat. Vagyis: a „tapasztaló és elvonó, érzéklő, érző, s gondolkodó, törekvő, értékelő ember” lehet, s csak ez lehet a kiindulási alap. Ezek az emberre nézve végső determinánsok egyúttal a megnyilatkozásokban áthághatatlan kényszert jelentenek. Így tehát a legközvetlenebb emberi alapot a *lélektani szempontban* találjuk az esztétika számára. Mert „az esztétikai élmény, gyönyörködés, alkotás, (érték-) ítélet, ami *éppen ilyen*” (és nem másféle) „emberi lelkiségnek egyik végső és sajátos megnyilatkozási területei: végső határozmányait a mi éppen ilyen (és nem másféle) ... emberi lelkiségünk determinálja.” Az esztétikai élményt reakciónak és reflexiónak foghatjuk fel, amik egyéni vonásokat is mutatnak ugyan, azonban „*minden normális*” lélekben azonos törvényszerűségek alapján keletkeznek.

Tehát alanyiság teljes kihangsúlyozásával megállapítja, hogy minden esztétikainak nevezhető gyönyörködés, alkotás és értékelés közvetlen alapja logikai szükségszerűséggel belső lelkiségünkben van. Ez az esztétikai autonomizmus azonban a relativizmusba torkollik, amit a szerző éppen az autonomista felfogás hangsúlyozása miatt nem kerülhetett el.

IV. Az abszolútum, az immanens szemlélet fogalmát és az idealizmus jegyét kell megvilágítani, hogy az esztétikai autonomizmus és bizonyosság alapot nyerjen. Az emberi értelem számára feltétlen elfogadást igénylő bizonyosság is éppen emberi értelmünkben bírja alapját. Vannak megtagadhatatlan, az emberi tapasztalás alá eső (immanens) tételek, amelyek egyetemes elfogadásra tartanak igényt és így helyesek és igazak. Az eszmények felé való irányulásunk természetes. Az esztétikai ideálnak is a

szubjektív tetszés felett álló objektív, feltétlen elfogadást igénylő bizonyosságon kell nyugodnia. „Ehhez csak annyi relativitás járul, hogy az egyes egyének különböző mértékben képesek felismerésére.”

A következőkben ritka érzékkel összegezi a szerző az esztétikai élvezhetőség általános követelményeit. Minden szép korántsem *művészi* is egyúttal s fordítva, nem minden művészi szép is. Szükségszerű követelmény, hogy a művészen eredeti alkotás legyen, amelynek *forrása* is, a *címzettje* is az ember. A *művészi* élvezet egyik előfeltétele, hogy az alkotó lelki hangulatába bele tudjuk magunkat élni, így értjük meg azt, amit a művész kifejez. E szerint nem elegendő szépnek lennie a művészi alkotásnak, hanem egyben *művészi szépnek* is kell lennie. Ebben főrésze van az összehatásnak. — A művészen lélek szól a lélekhez, ami azonban csak úgy lehetséges, ha a primitív egocentrizmus által felemelkedünk az egyetemesség síkjaira. Ez nem jelenti azonban az esztétikai autonomizmus elítélését, mégis személy feletti autonomizmusra kell törekedni. A sajátos esztétikai élvezet a „szépben” való gyönyörködést jelenti, amely minden érdektől független. „A szépnek transcendens értéke *immanens* emberi érték.”

V. Az eddigi logikai fejtegetések azt kívánták igazolni, hogy oly központi szempontot kell keresnünk, mely a többi egyéb szempontot lehetőleg magában foglalja. Ezt találtuk meg a lélektanban. Így az értékes műalkotás tartalmi előfeltételét az *értékes lelkiségben* ismerhetjük fel, azonban a lélekből kell kielemoznünk a műélvezet meghatározó elemeit is.

Fontos a szép és a tetsző fogalmikörének elhatárolása, valamint a forma és tartalom, és a stílus kérdése. E fogalmak meghatározása nélkül nem érthetjük meg a műalkotásban megnyilatkozó, lényegileg mindig ugyanazt a fajta *ént*. — Gyakorlati szempontból is fontos ezeknek a kérdéseknek tisztázása. Még jelentősebb a lélektanban szempontok hangsúlyozásának morális jelentősége.

A művészen a mindenben megnyilatkozó harmónia elengedhetetlen, de nem egyetlen jegy, mivel „az életből fakadt és túl utal az életen.”

VI. Műalkotás — műélvezet — kritika. A művészi értékek létrehozóját, élvezőjét és bírálóját közös jegyek kapcsolják egybe. Ezek közül legjelentősebb a művészi átélés közossége. Talán ez lehet az esztétikai értékek objektív fennállásának alapja.

Tetsző nem egyedül a *szép* lehet, hanem a *jó* és az *igaz* is. E három szempont bizonyos fokban belejátszik bármely fajta tetszésünkbe, mert minden alkalommal *egyetemes tetszésértékekben* kívánunk gyönyörködni. A szépet a tetszés-fajták között tisztán központi helyzetűnek ismerjük fel.

Rendkívül fontos a mű hangulati és érzelemteltsége. A műélvező leg-sajátosabb jegye az aktív bensősítéssel alapuló átvétel ténye, a beleélés. A műkritika előfeltétele szintén a teljes értékűen *élveznitudás*. A műbírálatra azonban csak a filozófikus magaslatokig emelkedni képes emberek jogosultak, akik maguk is egészen művészi értékűek, mivel a műbírálat csak így emelkedhetik a megértés és értékelés objektív fokára.

VII. A befejezés rámutat azokra a következtetésekre, amelyeket az előzőkből le kell vonnunk. Leglényegesebb követelmény, hogy a saját-éltvű emberi tevékenység nemcsak szervezést, hanem sajátéltvű, külön leg-főbb irányítást is kíván.

A szerző az esztétikai alapvetést teljesen a lélektanra építi. Hogy felfogása helyes-e, vagy túlságosan merész pszichológizmus felé hajlik már, e helyen nem áll módunkban eldönteni. Zentai Károly.

Dr. Loisch János: *Kis német nyelvtan.* Rendszeres összefoglalás. Budapest, 1940. Szerző kiadása. Ára 30 fillér. Kapható Budapesten az újságarus bódékban és a szerzőnél: Budapest, VII. Damjanich-u. 44.

Az iskolai német nyelvtanítás egyik teherképe a német nyelvtan. A magyar tanulók rendszerint igen nehezen birkóznak meg a sok szabállyal. A baj többnyire abban van, hogy a tanulókat túlságosan megterhelik felesleges szabályokkal, úgy, hogy a tanuló nem tud eligazodni a német nyelv rendszerében. Loisch János oly rövidre fogta össze a lényeges és szükséges nyelvtani szabályokat, hogy kis füzetek révén minden tanuló könnyen eligazodhatik a német nyelv rendszerében. A füzetet a kartársak figyelmébe ajánlom.

Dr. Lux Gyula.

Eperjessy Kálmán: *A magyar falu településtörténete „Kincsestár”,* a Magyar Szemle Társaság Kis Könyvtára, 7. sz., Budapest, 1940. 16°. 79 l.

Az újabb magyar történetírás hajszálfinom műszerével megérzi a mai idők szükségleteit. A világháborút követő tragikus összeomlás óta ugyanis a korunkra legjellemzőbb eseményformáló tényezőket igyekszik a valóság talaján, híján minden romantikus rezdülésnek, lemérni. A két alapvető jelentőségű történetalakító tényező a *nemzetiség*, s a vele rokon *népiség*. Mivel a népiségekutatásnak igazi munkahelye falvainkban keresendő, érthető az a nagy érdeklődés, mellyel a falukutatók hozzáálltak elszigetelt telepek- és tájegységek szociográfiai és egyéb szempontú megismeréséhez.

E hatalmas lendülettel meginduló tevékenységnek azonban hiányoztak a sikerre vezető feltételei. Egyrészt nem tudták az egymástól függetlenül dolgozó erőket egy nagyszabású munkaszervezetbe összefogni, másrészt a falukutatók túlnyomórésze nem volt járatos a történettudomány, nevezetesen a helytörténetírás módszertani kérdéseiben.

Eperjessy Kálmán eddigi eredményeiből is kétségtelen, hogy ő a magyar helytörténetírás élgárdájához tartozik. Jelen műve összefoglalása mindazon problémáknak, amelyek falutörténet néven szerepelnek. Fejezet-címeiből látjuk (I. A falu településtörténetének kutatása, II. A falu az ország településtörténetében, III. Helynevek, IV. Falukép, V. Falvaink társadalmi és nemzetiségi típusai, Irodalom), hogy a címben megjelölt kérdést minden oldalról megvilágítva tárgyalja.

A nemzeti történetírás szempontjából legértékesebb fejezete az, amelyben falvaink társadalmi és nemzetiségi típusaival foglalkozik. E rész voltaképpen a történeti magyar falu kialakulását tárgyalja. Történeti statisztikánk anyagából nyilvánvaló, hogy a Kárpátok medencéje sohasem volt kizárólagosan egyetlen népnek a szállásterülete. Hazánk néprajzi képe pedig, az államalkotó magyarság rovására, főként a másfélszázados török hódítás következtében változott meg. E történeti tény problémánk szempontjából azt jelenti, hogy a magyarföldi helységek alapítása és virágzóvá tétele nem lehetett kizárólagosan a magyarság műve. Ez a vegyes eredet aztán meglátszik a települési rend formáiban. Így emlékezik meg a szerző a hazai falutelepülések sorában a nemzetiségi szállásról, a gyepefaluról, a várközségről, az egyházasfaluról, az irtványközségeknek magyar és nemzetiségi formáiról, a székely-, román-, ruthén-, szlovák-, szász-, továbbá kún- és palócfaluról, a bányaközségről, a telepésközségről, a jobbágyfaluról és nemesfaluról és a legújabb falu alakulásairól.

Eperjessy művének adatbősége, fáradhatatlan munkában csiszolt módszertani érzéke, s nem utolsósorban folyékony előadása a legkiválóbb szintézist adta a magyar falukutatás irodalmának. A középfokú oktatás iskolatípusaiban, ahol a falutanulmányok írása már szinte rendszerré lett,

Eperjessy művét, ha e tanulmányok nemcsak az általános érdeklődés, de a megkívánható szakszerűség szempontjait is szolgálni szeretnék, nem nélkülözhetik. Addig ugyanis, míg az egyes tájegységeknek az életét nem dolgoztuk fel szakavatott kézzel, el sem képzelhető a nemzetnevelés, mint megvalósítható társadalmi és kormányzati feladat. E cél elérése pedig nemcsak a történettudomány, de a népkultúra művelőinek is elsődrendű érdeke.

Dr. Wagner Ferenc.

H I R E K.

Katolikus főigazgatói kinevezés. — A hercegprímás dr. *Becker* Vendel tanügyi főtanácsost, a szegedi rk. tanítóképző-intézet igazgatóját a kat. középiskolák dunántúli tankerületének főigazgatójává nevezte ki.

Elöléptetés. — A közokt. miniszter előterjesztésére a kormányzó *Blénessy* János és *Berzátzy* László jászberényi, *Lázár* Károly sárospataki ref. ttóképző-intézethez beosztott, dr. *Jelitainé dr. Lajos* Mária, *Kalmárné Kostyál* Ilona, *Kádár* Ilona bpesti II. ker., *Flóra* Sándor bajai, *Bertha* Mária bpesti VII. ker., *Váradí* József az Orsz. Közokt. Tanács-hoz beosztott és *Orbán* András bajai áll. tanítóképző-, illetőleg tanítónőképző-int. rendes tanárokat 1940. évi július hó 1-i hatállyal a VI. fiz. osztály 3. fizetési fokozatába előléptette. — Ugyancsak előléptette a kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére *Békéssy* Leó győri kir. kat. és *Pödör* Béla a komáromi tanker. főigazgatóság-hoz szolgálattételre beosztott áll. tanítóképző-int. tanárt 1940. júl. hó 1. napjától kezdődő hatállyal a VI. fiz. osztály 3. fokozatába.

Tanári kinevezés. — A közokt. miniszter dr. *Draskovits* Pál óvónőképző-intézeti h. tanárt rendes tanárrá kinevezte.

Kinevezés. — A közokt. miniszter az 1940—41. és 1941—42. tanévekre megalakított Orsz. Testnevelő Tanárvizsgáló Bizottság tagjaivá az egyes vizsgálati tárgyakra a tanítóképző-int. tanárok köréből kinevezte dr. *Cser* János főisk. előadót a bölcséleti előtanra, *Sz. Doby* Ida ttónőképző-int. tanárt a játék és tanítástanra, dr. *Krizsaneczne Németh* Edit főisk. előadót a torna, játék és tanítás tárgyakra.

Külföldi ösztöndíj. — A közokt. miniszter dr. *Tóth* Béla Zoltán jászberényi áll. ttóképző-int. tanárnak az 1940—41. iskolai év egész tartamára lélektani tanulmányok folytatására a bécsi Collegium Hungaricum-ba ösztöndíjat adományozott.

Áthelyezés. — A közokt. miniszter *Skersil* Mária áll. ttóképző-int. r. tanárt aug. 1-i hatállyal a bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézettől a szolgálat érdekében további szolgálattételre a bpesti egyéves németnyelvű tanítói továbbképző tanfolyamhoz osztotta be, illetőleg helyezte vissza, *Buzás* István kiskúntélegyházi áll. tanítóképző-int. segélydíjas tanárt a munkácsi áll. ttóképző-intézethez helyezte át. — A közokt. miniszter *Sümeghy* Verát, a bpesti VII. ker. áll. ttónőképző-intézethez szolgálattételre beosztott testnevelő tanárt a szolgálat érdekében a Középfokú Iskolák Sportköreinek Orsz. Központjához, dr. *Berczik Árpádné Kutas* Irmát, a bpesti II. ker. áll. ttónőképző-intézethez szolgálattételre beosztott tiszteltdíjas testnevelő tanárt a szolgálat érdekében a VII. ker. áll. ttónőképző-intézethez helyezte át.

Személyi hírek. — A kárpátaljai tanítónők számára a közokt. minisztérium Miskolcon júl. 8-tól aug. 10-ig továbbképző tanfolyamot ren-

dezett. A bemutató tanításokat tartó tanítókat esetről-esetre *Kaposi* Károly bpesti, áll. tanítónőképző-int. gyakorlóisk. tanító készítette elő. — Ugyancsak továbbképző tanfolyam volt a felvidéki tanítók számára az esztergomi rk. tanítónőképzőben. Itt *Mesterházy* Jenő és dr. *Prochaska* Ferenc tanárok tartottak előadásokat, tanításokat pedig *Kis* József jászberényi áll. ttóképző-int. gyak. isk. tanító mutatott be.

Irodalmi szemle. — Padányi-Frank Antal: *Hogyan kapcsolódtam mint körzeti iskolafelügyelő egyes osztályok nevelői munkájába?* (Néptanítók Lapja, 73. évf. 15. sz.) — Dr. Tóth Zoltán: *Hogyan alakítja az iskola a gyermek félelmi és szorongásos állapotait?* (u. o.) — Günther Jolán: *Beszélgessünk, tanítsunk sokszor a fákról* (u. o.) — Drozdy Gyula: *A népiskolai tantárgyak módszeres tanítása* (u. o.) — Végh József: *Óvóközrök alakulása* (Kisdednevelés, LXV. évf. 8. sz.) — Bognár Gyula: *Magyar mult szólásaink tükrében* (Magyar Lélek, II. évf. 8. sz.) — Drozdy Gyula: *Hol vagy István király...* (Néptanítók Lapja, 73. évf. 16. sz.) — Drozdy Gyula: *Ruthén tanítónők tanfolyama a cinkotai tanítónőképzőben* (u. o.) — Dr. Juhász Béla: *Kölcsey mint nevelő* (A Nagykőrösi Arany János Társaság XIV. 1938—39. Évkönyve.) — Rozsondai Károly: *Népoktatásunk új rendezése* (Keresztyén Igazság, VII. évf. 9. sz.) — Drozdy Gyula: *Gondolatok a tanév elején* (Néptanítók Lapja, 73. évf. 17. sz.) — Buday Lajos György: *A táblai rajz fontossága a tanításban* (u. o.) — Bognár Gyula: *Korunk legszebb tanítómesterei* (Magyar Lélek, II. évf. 9. sz.) — Drozdy Gyula: *Isten hozott Kelet földje, Kelet népe* (Néptanítók Lapja, 73. évf. 18. sz.) — Vikár Sándor: *Játékos hangjegytanítás* (u. o.) — Fábian Erzsébet: *Az emberszeretet eszménye a népiskolában* (u. o.) — Vágó Elemér: *Bábjáték az iskolában* (u. o.) — Drozdy Gyula: *Az 5 szétbontása* (u. o.) — Jankovits Miklós dr.: *A nyolcosztályú népiskola jelentősége Budapest székesfőváros szempontjából* (Néptanítók Lapja, 73. évf. 12. sz.)

Átképző tanfolyam a csehszlovák képesítési óvónők számára. — A közokt. miniszter augusztus hó 1-től szeptember 11-ig átképző tanfolyamot rendezett a bpesti áll. óvónőképző-intézetben a visszacsatolt felvidéki területen működő csehszlovák képesítési óvónők számára. A tanfolyamnak, melyet *Fekete* József igazgató vezetett, célja az volt, hogy a hallgatók megismerhessék a magyar nemzeti műveltség legfőbb anyagát, tájékozódjanak a magyar kisdednevelés szervezetéről, a magyar óvónő jogairól és kötelességeiről, megszerezhessék a magyar óvodai ügyvitelre vonatkozó tudnivalókat, mélyebb ismereteket szerezzenek az egészségügyi tudni- és tennivalókról, tájékozódhassanak a magyar óvodákban divó nevelési eljárásról s végül megismerhessék a magyar óvodák foglalkozásaiban használt magyar művelődési anyagot. Különös gondot fordított a tanfolyam vezetője arra, hogy a tanfolyam résztvevői budapesti tartózkodásuk alatt megismerkedhessenek fővárosunknak és környékének történelmi emlékeivel, nemzeti kincseivel, művelődési és népjóléti intézményeivel. Tanulmányi kirándulást rendeztek a Balatonra és hajókirándulást Esztergomba. A tanfolyam végén a hallgatók beszámoltak valamennyi tárgyból szerzett ismereteikről. A tanfolyamon résztvett 71 óvónő, közülök 54 világi és 17 szerzetes óvónő. A tanfolyamot kedves házi ünnepség keretében szeptember 11-én fejezték be. Az ünnepségen megjelent a közokt. minisztérium képviselőjében *Méhes* Gyula dr. egyetemi m. tanár, a belügyminisztérium képviselőjében *Hepp-Baján* Ernő dr. miniszteri tanácsos és *Borhidy* Ferenc dr. miniszteri titkár, a tanker. kir. főigazgatóságot *Molnár* Oszkár tanügyi főtanácsos képviselte.

Tanári megbízatás megújítása. — A közokt. miniszter *Fehérné* Koncz

Emilia testnevelési tanárnak az áll. óvónőképző-intézetben való tanári megbízatását az 1940—41. isk. évre is megújította.

Óvónői továbbképző tanfolyam. — A közokt. miniszter augusztus 21-től 31-ig bezárólag 10 napos pedagógiai továbbképző tanfolyamot rendezett óvónők számára. A tanfolyamon 34 óvónő vett részt az ország minden részéből. A tanfolyam vezetője *Fekete József* igazgató volt. Anyaga felölelte a kisednevelés újabb eredményeinek és általános kérdéseinek újabb szempontok szerint való ismertetésén kívül a körzeti felügyelők Útatisítás óvodai részének ismertetését, az óvodai foglalkozásokhoz szükséges rajzban való gyakorlást, az óvodai kisednevelés munkáját, az óvodai játékok ismertetését és gyakorlását. Ezekon kívül minden óvodai foglalkozási nemből tartottak a mintaóvónők egy-egy mintafoglalkozást, amelyet azután módszertanilag elemeztek és megbeszéltek. A magyar kisednevelés szervezetét és ügyvitelét, továbbá az óvodai egészségügyi gondozás feladatait is ismertették az előadók. Az előadásokon kívül több tanulmányi kirándulás is volt. A tanfolyam befejezésén megjelent a közokt. minisztérium illetékes ügyosztályának képviselőjében *Méhes Gyula* egyetemi m. tanár, a belügyminisztérium illetékes ügyosztályának képviselőjében *Hepp-Baján Ernő* dr. miniszteri tanácsos.

Kormányzói elismerés. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére megengedte, hogy *Éber Rezső* bpesti I. ker. áll. ttóképző-intézeti nyugalmazott tanárnak, c. igazgatónak három és fél évtizeden át teljesített szolgálatá alatt a tanítóképzés terén szerzett érdemeiért, *Kovács Dezső* ny. ref. ttóképző-int. igazgatónak három és fél évtizeden át teljesített szolgálatá alatt a közoktatásügy terén szerzett érdemeiért *elismerése* tudtul adassék. Érdemes kartársakat ért a legfelsőbb helyről jött kitüntetés. Közismert, értékes munkásságuk méltó jutalma a kormányzói elismerés.

Áthelyezés. — A közokt. miniszter dr. *Tóth Antal* áll. tanítóképző-int. igazgatót Kőszegről Lévára áthelyezte; *Khin* Antalt, a lévai áll. fiúliceum megbízott igazgatóját a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetbe áthelyezte, majd szolgálatáttele az Iskolánküli Népművelési Bizottsághoz osztotta be; *Kántor* Antal áll. tképző-int. r. tanárt, Nyiregyházáról a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-intézetbe, dr. *Wenger Márton* áll. tképző-int. r. tanárt Bajáról a bpesti német tanítóképző-intézetbe áthelyezte.

Igazgatói megbízás. — A közokt. miniszter *Nemeshányi Béla* szolgálatáttele az Iskolánküli Népművelési Bizottsághoz beosztott áll. tképző-int. tanárt, a kőszegi áll. tképző-intézetbe áthelyezte és ott az igazgatói teendők ellátásával megbízta.

Doktorátust tett tanár. — *Draskovits Pál* dr. áll. óvónőképző-intézeti tanár a szegedi tudományegyetemen bölcsészettudományi szigorlatot tett. Doktori értekezésének címe: *A magyar kisednevelés és kisedóvónőképzés története és jelen állapota.*

Tanári alkalmazás. — Vitéz *Rozsnok* Antal áll. óvónőképző-intézeti tanárnak a belügyminiszter által kisedóvásügyi felügyelővé történt kinevezése folytán megüresedett áll. óvónőképző-int. álláson a közokt. miniszter segélydíjas tanárként *Paáll* Erzsébet dr. pedagógiaszakos tanítóképző-intézeti tanárt alkalmazta.

Mintaóvónői alkalmazás. — A bpesti áll. óvónőképző-intézetben lemondás folytán megüresedett 4. mintaóvónői állásra a közokt. miniszter egy évi próbaszolgálatra *Martonné Budai* Alice mintaóvónői képesítést szerzett nyirábrányi áll. óvónőt alkalmazta.

A felszabadult országrészek tanítóképzői. — A szabaddá lett Erdély

északi részén és a Székelyföldön a következő városokban voltak a megszállás előtt tanító- és tanítónőképző-intézetek. Kolozsvárt, Máramaros-szigeten, Zilahon és Székelykeresztúron állami, Csiksomlyón és Szatmáron r. kat., Nagyváradon kir. kat., Szamosújvárt és Nagyváradon magyar-román nyelvű gör. kat. tanítóképző-intézet. Tanítónőképző-intézetek voltak: Kolozsvárt és Sepsiszentgyörgyön állami, Nagyváradon és Szatmáron r. kat., ugyancsak Nagyváradon és Szatmáron ref., Szamosújvárt gör. kat. Tanítóképzők: áll. 4., r. kat. 2, kir. kat. 1, gör. kat. 2; tanítóképzők: áll. 2, r. kat. 2, ref. 2, gör. kat. 1. Az intézetek összes száma: 16.

A kárpátaljai tanító(nő)képzők tanárai számára rendezett tanfolyam hallgatói. — A bpesti I. ker. áll. tanítóképzőben szept. 2-től 14-éig megtartott tanfolyamon a kárpátaljai tanítóképzők 29 tanára vett részt. A hallgatók három intézet között oszlottak meg. Az ungvári tanítóképzőből voltak jelen: Dunda Ernő dr., Bellász János, Dunda János, Halász Antal, Estók Bertalan, Erdélyi Béla, Hladonik István, Rácz József dr., Ujhelyi István és Ujhelyi Mihály dr. Az ungvári tanítóképző részéről: Csurgovich György, Egressy Emil, Emmerné Marussánics Erzsébet, Szabó Megdolna, Szuchy László, Komjáthyne Iza Margit, Miskolczy Irén, Boreczky Ella. A munkácsi intézetet pedig a következő tanárok képviselték: Sörös József, Bernstein Róbert dr., Hasszai Anna, Hökán János, Szkiba Antal, Fencsák Sarolta, Cserés Miklós dr., Simon Margit, Torbics Mihály, Orosz István és Búzás László dr.

Halálozás. — Csiky István, a pápai áll. tanítóképző-intézet nyug. tanára, aug. 10-én elhunyt. Aug. 12-én temették el a pápai temetőben. A sírnál *Zala* István igazgató búcsúzott el az elhunyttól az intézet tanári testülete nevében. Csiky István rendkívül jóindulatú tanár, szívélyes és szolgálatkész kartárs volt. Emlékét kartársai híven őrzik, tanítványai áldják!

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek: az 1937. év II. és az 1938. év I. felére Sass László, az 1938. év I. és II. felére Varga Lajos, az 1939. év I. felére Szakál János dr., az 1939. év I. és II. felére Pfalz György, Szombathy Miklós, Molnos-Kovács Béla, Jankó László és dr. Juhász Béla, az 1939. év II. felére Ádám Zsigmond, az 1939. év I. és II., valamint az 1940. év I. felére Kántor Antal, az 1940. év I. és II. felére Móczár Miklós, Berzátzy László, Blénessy János, dr. Fiala Endre, Málnási Dezső, Tóth Gyula, dr. Tóth Béla, Kiss József, Damaszkovszky Mihályne, Kovács Ernő, dr. Hortobágyi Tibor, Bácsfalvy Antal, dr. Szegi Ödön és Balázs Béla, az 1940. év II. felére dr. Bató László és a budapesti II. ker. rk. tanítónőképző-intézet, az 1940. év I. és II., továbbá az 1941. év I. felére Bognár Gyula, az 1941. év I. és II. felére Vágó Elemér. Végül tagdíjtörlesztés címén 2—2-t beküldöttek Grynaeus Ida, Lechnitzky Gyula, Kádár Ilona, Kalmárné Kostyál Ilona, Farkas Mária és Vajda Erzsébet. Bpest, 1940. szept. 20. Frigyes Béla pénztáros.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

Sárkány-nyomda r.-t. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 122-190, 326-066. 16733
Igazgatók: Wessely Antal és Wessely József.